

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI A DERSİ UZUN TEZİ

“ÖZDEMİR ASAF ŞİİRLERİNDE YALNIZLIK ”

Öğrencinin Adı: Elif Ekin

Öğrencinin Soyadı: KIZILIRMAK

Danışman Öğretmen: Aslı KOÇ

Diploma Numarası: D1129053

Sözcük Sayısı: 3062

Araştırma Sorusu: Özdemir Asaf şiirlerinde “yalnızlık” ve yalnızlığa neden olan koşullar nasıl ele alınmıştır?

ÖZ (Abstract)

Uluslararası Bakalorya bitirme tezi olarak A dersi kapsamında hazırlanan bu çalışmada Özdemir Asaf şiirlerindeki yalnızlığa neden olan koşullar ve yalnızlığın kişide yarattığı duygu durumu ele alınmıştır. Yalnızlık, Türk ve dünya yazınında sıkça işlenen bir konudur. Ancak bu çalışmada konu sınırlandırılarak yalnızlık bireysel ve toplumsal nedenler bağlamında ele alınmıştır.

Tezin giriş bölümünde araştırma sorusu belirtilmiş, Özdemir Asaf şiirlerin yalnızlık konusunun ana hatları çizilmiştir. Giriş bölümünde yer alan bilgiler, tezin amacını ortaya koymaya yöneliktir. Tezin ikinci bölümünde ise Asaf'ın şiirlerinde ele alınan yalnızlık ve yalnızlığın birey üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu amaçla şairin yalnızlığın neden ve sonuçlarına en çok vurgu yapan şiirleri seçilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise yalnızlığı doğuran etmenler toplumsal ve bireysel olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır. İlk başlık olan "bireysel nedenler" karşılıksız aşkın ve ayrılığın doğurduğu yalnızlık şeklinde ele alınmıştır. Toplumsal sorunların neden olduğu yalnızlık ise değişen dönem koşullarıyla ilişkilendirilerek incelenmiştir. Sosyal yaşamın farklılaşmasıyla bireyin hissettiği aidiyetsizlik sonucu ortaya çıkan yalnızlık Özdemir Asaf'ın bakış açısıyla açıklanmıştır. Tezin sonuç bölümünde ise giriş bölümünde yer alan sorunun yanıtına yer verilmiştir. Yalnızlığın farklı nedenlerden kaynaklandığı ancak kişide yarattığı etkinin aynı olduğu görülmüştür. Yalnızlığın şiirlerde farklı nedenlerle ele alınmasına karşın bireyi içe dönüş ve yabancılaşmaya itmesi açısından ortak nitelik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sözcük sayısı: 199

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	3
II. ÖZDEMİR ASAF’IN ŞİİRLERİNDE YALNIZLIK VE YALNIZLIĞIN BİREYE ETKİLERİ.....	4
III. ÖZDEMİR ASAF ŞİİRLERİNE YANSIYAN YALNIZLIĞIN NEDENLERİ.....	9
III. I. BİREYSEL BİR NEDEN OLARAK “AŞK”	9
III. II. TOPLUMSAL BİR NEDEN OLARAK “DEĞİŞİM”	16
IV. SONUÇ	19
V. KAYNAKÇA	21

I. GİRİŞ

Yaşamın her döneminde her bireyin yaşayabileceği bir durum olan yalnızlık pek çok şair ve yazarın da konusu olup her tür yazınsal türde sıklıkla işlenmiştir. Yalnızlığın beraberinde getirdikleri ve yalnızlığı doğuran etmenler Özdemir Asaf tarafından da ele alınmıştır. Özdemir Asaf şiirlerinde toplumsal konular yerine bireyin iç dünyasını işlemiş bir şairdir. Bu nedenle insan yaşamının bir parçası olan yalnızlığa da şiirlerinde sıkça yer vermiştir.

Özdemir Asaf, bireyin yalnızlığına neden olan durumları toplumsal ve bireysel farklı nedenlere bağlamıştır. Ancak bu nedenlerin ortak yönü kişide hissettirdiği duygulardır. Bu çalışmada da “yalnızlık” ve bu duruma neden olan koşullar, Özdemir Asaf’ın *Çiçek Senfonisi* adlı yapıtından seçilen şiirler üzerinden ele alınmıştır.

Özdemir Asaf şiirlerinde yalnızlık sorunsalı, bireyin yaşadığı boşluk ve aidiyetsizlik ile kendini dünyadan kopmuş hissetmesi şeklinde kendini göstermektedir. Bu kopuş, kişinin çevresiyle olan ilişkilerinin yokluğunun veya aşk arayışının ötesinde bir duygu olarak şiirlere yansımıştır. Şairin yalnızlığı tek yönlü bakış açısıyla olağanüstü bir duygu olarak değil; herkesin yaşayabileceği, sıradan bir durum olarak ele alması farklı bir özellik olarak dikkati çekmektedir. Şiirlerde yalnızlığın sıradan bir şekilde ancak farklı nedenlerle okuyucuya sunulmasının farklılığından dolayı üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğu düşünülmüştür.

Asaf’ın şiirlerinde yalnızlığın nedenlerinden biri bireyin aşk yaşamındaki olumsuzluklardır. Karşılıksız aşk ve ayrılık şeklinde kendini gösteren bu olumsuzluklar, farklı bakış açılarıyla okuyucuya yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra bireyin yaşadığı toplum ve yaşam koşullarının değişmesiyle yaşadığı yalnızlık da dikkati çeken bir diğer nedendir. Değişime ayak

uyduramayan ve geçmişe bağlı yaşayarak günün koşullarına ayak uyduramayan bireyin yaşadığı yalnızlık da Asaf'ın şiirlerinde sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Özdemir Asaf'ın şiirlerinde şiir kişinin yalnızlıktan duyduğu rahatsızlık ele alınmıştır. Kişi içinde bulunduğu koşulların neden olduğu bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Yani bireyin tercih ettiği ve mutluluk duyduğu bir yalnızlık söz konusu değildir. Bu özellik de çalışmada ele alınan şiirlerin ortak yönünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda şair, aşkın beraberinde getirdiği mutluluğun ve birliktelik durumunun önemine şiirlerinde sıkça yer vererek yalnızlığın yıpratıcı etkisini ele almıştır. Yalnızlığın bu nedenden dolayı kaçınılması gereken bir durum olduğu düşüncesini şiirlerine yansıtmıştır. Diğer taraftan toplumun değer yargılarının değişmesiyle birlikte yaşadığı çevreye kendini ait hissedemeyen bireyin yalnızlığı da konunun diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu noktada dikkati çeken özellik ise değişen düzene ayak uyduramayan bireyin yalnızlığının aidiyetsizlik ve içe dönüş gibi durumlarla birlikte verilmesidir.

Şairin sıradan ancak kişiyi derinden etkileyen bir duygu olarak ele aldığı “yalnızlık”ın şiirlerde ele alınış biçimi de dikkati çekmektedir. Konunun işlenişinde tercih edilen dilin basit ancak imgelerle derinleştirilmiş yapısı konu ve dil arasındaki uyumun bir göstergesidir.

II. ÖZDEMİR ASAF'IN ŞİİRLERİNDE YALNIZLIK VE YALNIZLIĞIN BİREYE ETKİLERİ

Yalnızlık, kendi içine kapanıp iç dünyasından dışarı çıkamayan bireyin benliğinin olumsuz etkilenmesine yol açacak yoğunlukta bir duygudur ve birey üzerinde yıpratıcı etkiler bıraktığı görülür. Birey, yalnızlık sonucunda kendisi ile baş başa kalıp yaşadığı olaylara sadece kendi tarafından bakmak zorunda olmasının etkisi ile öznel yargılarını bile durmaksızın sorgulama

gereksinimi duyar. Bu devamlı süren içsel sorgulama gittikçe yalnızlaşan bireyin kendisinden daima şüphe edip bu şüpheler içinde kendini kaybetmesi ile sonuçlanır. Başka bir deyişle, yalnız kalan birey duygu ve düşüncelerini paylaşmadığından kendi düşüncelerinin içinde hapsolüp kendinden uzaklaşır. Yalnızlığın yol açtığı bu duruma Özdemir Asaf şiirlerinde de sıkça rastlanır. Şair, şiirlerinde yalnızlığı farklı bakış açılarıyla ele almış, bu duygu durumunun kişide yarattığı etkiyi sıkça işlemiştir. Yalnızlığın karşıt durumu olarak birlikteliğe verdiği önemi, aşk ve birlikteliğin gerekliliği bağlamında şiirlerinde konu edinmiştir. İlişkinin gücünü sıklıkla dile getiren şair, yalnız kalan bireyin her zaman bir parçasının eksik kalacağını ve onu derinden sarsan kalbindeki bu boşluğu tamamlamadan huzura ve mutluluğa kavuşamayacağını savunmuştur. Aşkın yokluğu durumundaki boşluk hâli *An* adlı şiirine şöyle yansımıştır:

“Gülüş bir yanaşımdır bir öbür bir kişiye;

Birden iki kişiyi döndürür bir kişiye.

Anılardan kale yapıp sığınsa bile,

Yetmez yalnız başına bir ömür bir kişiye

...”

Bu dizelerde şair, şiir kişisi üzerinden aşka tutunup onu yaşatmanın öneminin altını çizip sevgi ve aşkla birbirine yaklaşan bireylerin yaşamlarına bir anlam yüklediklerini savunmuştur. Aşktan yoksun bir hayatın yetersiz ve değersiz tarafını ortaya koyarak beraberinde getirdiği olumsuz sonuçları imgesel anlatımlarla desteklemiştir. *“Anılardan kale yapıp sığınma”* imgesi ile yalnızlığın getirdiklerinin kaçınılmazlığını - nice anılarla doldurulmak istenilse de çabaların anlamsızlığını- göstermektedir. Bunun paralelinde Asaf “gülüş” sözcüğüne yeni ve özgün bir anlam yükleyip insan ilişkilerindeki önemini ortaya koymuştur. Heyecanlarını ve

sevinçlerini paylaşacak biri olmadan yaşanan güzel deneyimlerin, aranan hazzı tattırmayışı imgesel anlatımlarla vurgulanıp anlamsal bir örgü içerisinde işlenmiştir.

Yalnız'ın Durumları adlı şiirin yedinci bölümde de yalnız insanın yaşadıkları dile getirilmiştir.

“Yalnız

Hem bilgesi

Hem delisidir

Kendi dünyasının

Ayrıca;

Hem efendisi

Hem kölesidir

Kendisinin.

Tadını çıkaramaz

Görece'siz dünyasında

Hiçbirisinin

...”

Bu şiirde Özdemir Asaf yalnızlığın insanın içini çelişkilerle dolduran ve tatminsizliğe neden olan tarafını söz sanatları kullanarak ele almıştır. Yalnız insanın içindeki çelişkileri karşıtlık sanatına başvurarak ortaya koymuştur. Şair, ilk ve ikinci dörtlüklerdeki “deli-bilge” ve “efendi-köle” sözcükleri arasındaki karşıtlık aracılığı ile yalnızlığın insanı yoğun iç çelişkilere yönlendirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda yalnızlığın bireyin bağımsızlığını sağlamaktan çok onu kendi hipotezlerini çürüten biri hâline dönüştüren yönünü ortaya koymuştur. Bunun

paralelinde bireyin bağımsızlığının tadını çıkaramamasına neden olan “görece’siz” sözcüğündeki “-siz” ekinin tırnakla ayrılması, “görece” sözcüğünün anlamsal yönden öne çıkmasını sağlamıştır. Şair, bu sözcüğe gelen eki ayırarak “bağlılık” anlamını vurgulamıştır. Bu bağlılık, yalnızlığın karşıt durumu olarak sosyal çevreyi sembolize etmektedir. Bu nedenle insanın “görece’siz” bir dünyası olması onun yalnızlığının ifadesidir.

Özdemir Asaf, *Peyzaj* adlı şiirinde ise yalnızlığın peyzajını benzetmeler aracılığıyla anlatıp gördüğü manzarayı olumsuz duygular uyandıran çağrışımlarla desteklemiştir. Şairin yalnızlığın tanımını yaparken kullandığı bu ifadeler şiire karamsar bir hava katmaktadır.

*“Boram-Boram ışık saçan,
Alın denizlerden geçen
Sönük bir gemidir yalnızlık;
Gözlerde dumanı kalır.
...”*

Peyzaj şiirinin ilk dördlüğünde, yalnızlık benzetmeler kullanılarak işlenip olumsuz sonuçları tüm gerçekliğiyle gözler önüne serilmiştir. İlk üç dizede, yalnızlık “ışıltili denizlerden geçen sönük bir gemi”ye benzetilmiştir. Bu benzetme ile yalnızlığın insanın yaşam enerjisini aldığını ve değersizleştirdiği vurgulanmıştır. Bu noktada yalnızlık, parlak dalgaların ortasında seyreden bir geminin aslında ışıltili deniz yüzeyinden dolayı görülmeyip dumanı sayesinde fark edilmesi durumuna benzetilmiştir. Yani şiir kişisi sosyal çevresinde görünmeyen, farklılık yaratamayan ve başardıklarından söz edilmeyen bir kişi hâline gelmiştir.

“ ...

Umutlarını içtikçe içen

Yoğunlaştıkça çöken

Ardındaki karanlık

Bir de limanı kalır.

... ”

“Peyzaj” şiirinin ikinci dördlüğünde ise yalnız kalan bireyin umuda olan gereksiniminin yoğunluğu ifade edilmiştir. Geleceğe dair umutların tükenişi imgesel bir biçimde “umutların içilmesi” şeklinde vurgulanmıştır. Karanlık olarak ifade edilen yalnızlığın “yoğunlaştıkça çökmesi” ise insanın yalnızlığa boyun eğdikten sonra bu durumdan kurtulamayışını göstermektedir. Dördlükte geçen imgelerin çağrıştırdıklarının eseniksiz havası ise yalnızlığın hüznünü kanıtlar niteliktedir. Bu noktada, yalnızlığın insanı karamsarlaştırdığını ve umutlarını yitirmesine neden olduğunu söylemek gerekir.

“ ...

Sözlerdir anılarda çakan

Boynuna kıyıya çeken,

Fener, onda da bir an'lık

İzlerin kalanı kalır.

... ”

Yukarıdaki dördlükte ise ilk dördlükte söz edilen “sönük gemi”nin yani yalnızlığın tanımlaması devam etmektedir. Özdemir Asaf, yalnızlığın beraberinde getirdiği duyguları imgesel anlatımıyla vurgulamıştır. “Boyuna kıyıya çeken” bu sönük gemi, “deniz”i değil

“kıyı”yı yani insanlarla iç içe olmayı istemektedir. Diğer bir taraftan, “yalnız” bireyin onun varlığını fark eden insanların karşısında bile tam anlamıyla bu ruh halinden kurtulamayışı son iki dizedeki imgesel anlatımla ortaya konmuştur. Şair, “Fenerin an’lık izi”nin yalnızlığı yok edemediğini, bu duygudan arınmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu yönüyle yalnızlığın insanın gücünü azaltıp yapabileceklerini engelleyişi bir kez daha vurgulanmıştır.

“... ”

Gözlerde saldıran, kaçan

Yengiler, yenilgilerdir uçan.

Kimsesiz, çorak, yanık

Uzanan alanı kalır.”

Bu dörtlükte ise yalnızlığın insanın özgüvenini yok etmesi durumu, söz oyunları ve karşıtlıklarla verilmiştir. Özdemir Asaf “*Yengiler, yenilgilerdir uçan*” dizesinde söz oyunu yapmış, aynı zamanda karşıt anlamlı iki sözcüğü kullanarak şiir kişinin duygularını ifade etmiştir. Bu tekniklerle şair, yalnızlığın bireyin başarılarını anlamsızlaştırdığı düşüncesini okuyucuya aktarmıştır.

III. ÖZDEMİR ASAF ŞİİRLERİNE YANSIYAN YALNIZLIĞIN NEDENLERİ

III. I. BİREYSEL BİR NEDEN OLARAK “AŞK”

Aşk ne kadar da insanın içini sevinç ve heyecanla dolduran, sonsuz mutluluk veren bir duygu olsa da yokluğu, sonlanması veya beklentilerin karşılanamaması gibi etkenlerle insanı aynı ölçüde karamsarlığa, mutsuzluğa ve sonunda yalnızlığa iter. Diğer bir deyişle, sevdiği kişiden

ayrılan veya karşılık alamayan bireyin üzüntüsü de aşkın yarattığı olumlu duygular kadar yoğun olur.

Sevgilinin yokluğundan ve aşk duygusunun yoksunluğundan kaynaklanan yalnızlık, Özdemir Asaf tarafından sıkça işlenen bir konu olmakla birlikte şair, şiirlerinde beraberliğin önemini sıkça vurgulayıp birlikteliğin insanı mutlu etmekteki etkisini ayrıntılarıyla ele almıştır. Şairin şiirlerinde kimi zaman ulaşamamanın kimi zaman ise ayrılığın neden olduğu yalnızlık dile getirilse de ortak olan nokta yalnızlığın neden olduğu hüzdür.

Bireyin umutla mutlu olmayı beklediği aşkın, sevdiğinin ona karşılık vermemesiyle son buluşunun yarattığı yalnızlık ve bunun beraberinde getirdiği üzüntü ve manevi yıkım *Çizik* adlı şiirde şu şekilde dile getirilmiştir:

“Geleceğim, bekle dedi, gitti.

Ben bekleyemedim, o da gelmedi

Ölüm gibi bir şey oldu.

Ama kimse ölmedi.

...”

Bu dörtlükte Özdemir Asaf, yalnızlığın ayrılıktan daha zor olduğunu ifade etmiştir. Şiir kişisi, ayrıldığı “o” kişisini beklememiştir. İçinde bulunduğu ruh halini “ölüm”e benzetmesine karşın, ayrılığın sonucunda kimsenin ölmediğini ve yaşamaya devam ettiğini belirtmiştir. Ancak şiirde ölüme benzetilen ayrılığın yarattığı hüznün, bu yalnız kalma durumunun bir sonucudur. Bir başka bakış açısıyla şiire yaklaşıldığında ise “bekleyemedim” sözcüğünden yola çıkarak şiir kişisinin yalnızlıktan kaçtığını söylemek yerinde olur.

Benzer bir durum, *Bolera* adlı şiirde de ele alınmış, yalnızlığın yarattığı mutsuz ruh hali şiire yansıtılmıştır.

“Birisi biri için

Bilerek, bilmeyerek

Her biçimden bir anlam,

Her anlamdan bir biçim

Beklemiştir giderek

Bekledi, bekleyecek

Belki de gelmeyecek

Birisi biri için

Gelecek, gelmeyecek,

Sürecek için için

Ama hiç gitmeyecek,

Hep başlayıp yeniden

Ve de hiç bitmeyecek.”

Yukarıdaki şiirde Özdemir Asaf “bekleyiş”i tanımlamış, bu eylemin yarattığı ruh halini betimlemiştir. Umutla bekleyen kişinin yaşadığı güçlük ve sıkıntıyı sözcük tekrarıyla dile getiren şair, böylelikle anlamı daha da güçlendirmiştir. Beklenti içinde olan şiir kişinin, hayatına olması gerektiği kadar olumlu bir tonda devam edemediği “*Bekledi, bekleyecek / Belki de gelmeyecek*” dizelerinde belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. “Gelecek” ve “gelmeyecek” sözcüklerinin art arda sıralanmış olması anlamsal çelişkiler yaratıp “o” kişinin kararsızlığına ve tutarsızlığına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda bu olumlu ve

olumsuz ifadelerin bir arada kullanılması şiir kişinin duygu durumundaki karmaşayı ifade etmekte, diğer bir deyişle umut-umutsuzluk arasındaki gelgitin bir göstergesi olmaktadır. Buna ek olarak “Her biçimden bir anlam” ve “Her anlamdan bir biçim” dizelerinde şiir kişinin yaşadığı bu karmaşa farklı şekilde anlatılmış, karşısındakinden bir karşılık bekleme üzerinde durulmuştur. Son iki dizede ise şair anlamsal ikilemi devam ettirip sözü edilen sancılı bekleyişin hiçbir zaman bitmeyeceğinin altını çizmiştir. Bu şiirde Özdemir Asaf, aşkın yol ayrımının doğurduğu yalnızlığın insanı güçsüzleştiren ve yoran yönünü ön plana çıkararak işlemiştir.

Asaf'ın *Durak* adlı şiirinde şehir yaşamının koşuşturmasında gerçek aşkın beraberinde getirdiği mutluluğa ulaşmayı bekleyen bireyin bu ruh hali içerisinde yaşadığı karamsarlık ve mutsuzluk dile getirilmiştir.

“Kent büyük bir hışımla büyüyor

Büyüyor, büyüyor uğultusu başımda

Otoların, motorların uğultusu

Tekerlekler dönüyor, dönüyor dönüyor,

Işıklar bir yanıyor, bir sönüyor;

Kırmızı, yeşil, mavi, kırmızı, yeşil

Onu düşünüyorum;

Kimseden saklanacak gibi değil.

...”

Yukarıdaki şiirde şair, şehir yaşantısının karmaşasında sevdiğinden uzakta yaşamak zorunda kalan bireyin duygularını yinelemelere başvurarak işlemiştir. Şair “büyüyor”, “kırmızı, yeşil,

mavi” ve “dönüyor” sözcüklerinin birden çok ve art arda kullanımı aracılığıyla sevdiğinden ayrı düşen şiir kişinin yaşadığı üzüntüyü ve umutsuzluğu ön plana çıkarmıştır. Yinelemenin yanı sıra kullanılan imgesel ifadeler de anlatımı zenginleştirmekle kalmamış aynı zamanda şiirde verilmek istenen mesaja dikkati çekmiştir. Şiir kişinin trafik lambalarının renk değiştirmesi ile başının dönmesi, içinde bulunduğu ruh halinin bir yansımasıdır. Kavuşamamanın sonucunda ortaya çıkan yalnızlık, bireyin sosyal hayatın gerektirdiği tekdüzeliğin bir parçası olamayıp içinde bulunduğu toplumdaki zaman içinde kopmaya başlamasına neden olmuştur.

“ ...

Bekleyenler var duraklarda

Sıraya girmek için

Yitirmek yarışını

Bitirmek için.

... ”

Yukarıdaki dizelerde ise şair, bekleyen insanların sayıca çokluğunu imgeyle ifade etmiştir. “Yitirmek yarışını bitirmek” imgesi ile sevgisine karşılık bulamayan bireylerin umarsızca karşılık beklemek yerine duygularını zamanın akışı ile soğutup yaşamın döngüsüne tekrar katılabilmeyi amaçladıkları ifade edilmiştir. Bu bağlamda Asaf, şiirinin bu dörtlüğünde yalnızlığın insanı yorgun düşürebilecek güçte bir his olan tarafını gösterip benzer sıkıntıları taşıyan insanların bu güç durumdan kurtulmaya ne kadar istekli ve azimli olabileceklerini vermiştir.

“ ...

Kiminin elinde çanta var kiminde çiçek;

Beyaz, sarı, kırmızı, yeşil

Bir durakta bekliyorum,

Beni de alıp götüreceksin,

Beni de alıp götüreceksin,

Bir yere bırakacak

Umut arabasının

Durmasını,

Beni de almasını.

...”

Yukarıdaki dizelerde ise şair ilk bölümünde olduğu gibi anlamı pekiştirmek amacıyla yinelemelere başvurmuştur. “*Beni de alıp götüreceksin*” tekrarı şiir kişinin buna oldukça gereksinim duyduğunu ve bir umut taşıdığını göstermektedir. “Umut arabasının durması” şiir kişisi için yalnızlığın sona ermesinin bir göstergesidir. Bu noktada, şair yalnızlığı bireyi umutsuzluğa sürükleyen yönüyle işlemiştir. Ayrıca “*Beni de alıp götüreceksin*” dizesindeki alıp götüren ögenin “*umut arabası*” oluşu da karşılıksız aşkın beraberinde getirdiği yalnızlığın bireyi ne kadar karanlığa sürükleyip çaresizleştirdiğini kanıtlar niteliktedir.

“ ...

Üstüm başım toz toprak

Gözüm gönlüm tüm çiçek,

Beyaz, sarı, kırmızı, yeşil

Onu düşünüyorum

Kimseden saklanacak gibi değil.”

Yukarıdaki dizelerde ise şair, yalnızlaşan bireyin üzüntüsünün onu perişanlık derecesinde etkilediğini “*üstüm başım toz toprak*” dizesi ile dile getirmiştir. Son iki dizede ise şiir kişinin yaşadığı bu yalnızlığın dışa yansımalarının fark edilir boyutta olduğu belirtilmiştir.

Ayrılık, bireyin kendini yalnız hissedip üzülmeye neden olur. Birlikteliğinde mutlu olan bireyin ayrılıkla birlikte yalnız kalması ve geçmişe özlem duyması, hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı gerçeği ile yüzleşmesinin bir sonucudur. Özdemir Asaf’ın *Sesiniz* adlı şiirinde de şiir kişinin ayrılık sonucunda yalnızlaşması ve hüzünlenmesi dile getirilmiştir.

“Ben kaldım, kaldım, kaldım

Sesiniz kaldı, onda kaldım,

Yöneldim yüzünüze baktım,

Yöneldim gözlerinize baktım

Orada yansıyan bana baktım

Yalnızlığımı nasıl anlayacaktım.”

Asaf, bu şiirde şiir kişinin terk edilmesinin ardından duyduğu üzüntüyü yinelemelerle okuyucuya aktarılmıştır. “*Siz gittiniz, gittiniz, gittiniz, / Ben kaldım, kaldım, kaldım*” dizlerinde Asaf, bireyin beraberliği bitince yaşadığı buhranın derinliğini “gittiniz” ve “kaldım” sözcüklerinin yinelenmesiyle dile getirmiştir. Şiirin devamında ise yalnızlığını inkâr edip umutla sevildiğine dair bir işaret arayan şiir kişisi, umduğunu bulamayıp yalnızlığını derinden hissetmiştir. Bu bağlamda ayrılık ve bunun neden olduğu yalnızlık kabul edilmesi zor ve sancılı yönüyle işlenmiştir.

III. II. TOPLUMSAL BİR NEDEN OLARAK “DEĞİŞİM”

Toplum hiçbir zaman sabit kalmaz, sürekli bir değişim gösterir. Yaşamın her alanında görülen bu değişimin en belirgin gözlenebildiği durum kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerinin farklılaşmasıdır. Değişen toplumsal düzene kimi zaman ayak uyduramayan birey, çevresiyle iletişim kurmaktan kaçınarak yalnızlığı tercih eder. Örneğin, gelişen teknolojinin etkisi ile değişen toplumsal algılar bireyin yalnızlaşıp kabuğuna çekilmesine neden olur. Bunun sonucunda birey yalnızlığın karamsarlığa ve hüzne neden olan yönüyle yüz yüze gelip yaşadığı toplumsal değişimin olumsuz taraflarını birinci elden yaşar. Özdemir Asaf da şiirlerinde değişen düzenin kişide yarattığı yalnızlık ve kaçış duygusunu farklı yönleriyle ele almıştır.

Toplumsal nedenlere dayalı olan yalnızlık, Asaf'ın *Yalan Yollar* adlı şiirinde ele alınmıştır.

“Yollardan kıvrıla kıvrıla gitmeye başladı artık

Bırakmak daha kolay bir yeri, daha kolay varmalar.

...”

Şiirin ilk dizeleri, yaşam standartlarının değişmesinin toplum üzerindeki etkisi, insan ilişkilerinin azalması ve sonlanmasının kolaylaşması bağlamında ele alınmıştır. Şiirin bu dizelerinde ifade edildiği üzere şiir kişinin “yollardan kıvrıla kıvrıla gitmeye başlaması” bir değişimin göstergesidir. Bu değişimin kişide yarattığı duygu ise ayrılığın kolaylaşması durumudur. Şiir kişinin yaşadığı yeri kolayca bırakması ve istediği yere yine kolaylıkla ulaşması kişinin aidiyet duygusundan uzaklaştığını ve bununla birlikte yalnızlığa kolay alıştığını göstermektedir.

“... ”

Ama daha çabuk çabuk kesişmeye başladı artık

Karşılaştırmadan kestirme gidiyor – dönüyor yollar.

... ”

Yukarıdaki dizelerde ise hayat akışının hızlanışının yani değişimin bireyi yalnızlaştıran yönü yolların kişileştirilmesi ile ifade edilmiştir. İkinci dizede ise Asaf, bireyin kendi koşuşturmasında başkalarına zaman ayırmayışını vurgulamış, her şeyin “kestirme” bir biçimde halledilmesinin insan ilişkilerini de zamanla zayıflattığını dile getirmiştir.

“... ”

Bir su başındaki, bir dağ yolundaki ışık,

Artık kedilerin yansıtan gözleriyle bakıyorlar

Kazalar da olmasa kaçamaklı, hızlı ve âşık,

Belki de insanlar yollarda hiç karşılaşmayacaklar.

... ”

Bu dizelerde ise eskiden insanın yaşamına yön veren aşkın ve yarattığı duyguların eski etki alanını yitirişi anlatılmıştır. Aşkın doğurduğu birliktelikler “kaza” olarak yorumlanıp “kaçamaklı, hızlı, âşık” şeklinde betimlenerek değişen düzenle birlikte ilişkilerin de farklılaştığı dile getirilmiştir. Diğer bir taraftan “Belki de insanlar yollarda hiç karşılaşamayacaklar.” dizesiyle farklılaşan bakış açılarının etkisi ile bireylerin birbirlerine

karşı duyarsız olup birbirlerini tanımaya ve anlamaya yönelik çaba göstermeyişlerinden duyulan üzüntüye yer verilmiştir.

“ ...

Gittikçe çoğalıyorlar, artıyor bu doğasal ayrılık.

Uygarlık yolunda bundan böyle insanlar.

Yollarında döşendikçe bu düzlük bu kısalık,

Sanırım ölümden bile birbirleriyle buluşamayacaklar.”

Şiirin son bölümünde Asaf, toplumdaki yeni düzeni bir kez daha eleştirip bu düzeni bireyin yalnızlaşması ve doğasından uzaklaşmasıyla ilişkilendirmiştir. Zorluklarından arındırılan yaşamın içinde kişinin hiçbir çaba sarf etmemesi, emek harcamadan yaşaması eleştirilmiş; bireylerin birbirleriyle olan bağlarını bir daha birleşmeyecek üzere kopardıkları dile getirilmiştir.

Kişinin değişimle birlikte içe dönüp yalnızlaşması Asaf'ın *Günbegün* adlı şiirinde işlenmiş olup şiirde yalnızlaşma süreci betimlenmiştir. Bu sürecin bireyi mutsuz eden ve umutsuzluğa sürükleyen yönü ele alınıp değişen toplum düzeninin olumsuz sonuçlarının derinliği öne çıkarılmıştır.

“Benim mezarımda ölü yok;

Hep yaşamış olanlar var.

Anılarımda bir yer

Dinmeksizin acıyor

Günbegün,

Bundan.

...”

Yukarıdaki dizelerde şiiir kişinin sevdiği kişilerle yaşadığı kopukluğun neden olduğu yalnızlık mecazlı bir dil ile anlatılmıştır. “Kişinin mezarlarında ölenlerin değil yaşamış olanların bulunması” imgesiyle şair, değişen düzenin insan ilişkilerindeki yıpratıcı yönüne dikkati çekmiştir. Ayrıca “yaşamış olanlar” şeklinde ifade edilen kişilerin yaşamın tadına varan, yaşamdan kopmayan kişiler olduğu anlaşılmaktadır. “*Anılarımda bir yer dinmeksizin acıyor.*” dizesi de değişimle ve yaşamın ilerlemesiyle birlikte anılarına dönen kişinin yaşadığı mutsuzluğu dile getirmektedir. Bu mutsuzluğun nedeni geçmişe duyulan özlemdir.

“ ...

Güldüğümü görenler

Bana bakıyor.

Ağlasam geçer,

Biliyorum

Ağlanmıyor.”

Şiirin son bölümünde ise toplumun genelini etkileyen değişim sonucunda bireylerin birbirlerinin zaafalarına karşı düşmanca tutum sergilemesi eleştirel bir tutum ile ele alınmıştır.

IV. SONUÇ

Bu çalışmada, Özdemir Asaf'ın şiirlerinde “yalnızlık” konusu işlenmiş olup bireyin yalnızlaşmasına neden olan etkenler irdelenmiştir. Bunun sonucunda, Asaf'ın beraberliğe verilen önemin yanı sıra bireyin toplumdan ve sevdiği kişiden uzaklaşması sonucu mutsuz olacağı ve kendine yabancılaşacağı düşüncesini şiirlerine yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yalnızlık, birey üzerindeki etkileri ve nedenleri olmak üzere iki ana başlık altında işlenmiştir. Bu başlıklardan ilki olarak incelenen yalnızlığın birey üzerindeki etkileri, Asaf'ın şiirlerinde geniş yer tutmaktadır ve bu şiirlerde yalnızlığın yıpratıcı yönü vurgulanmıştır. Asaf'a göre yalnızlık, bireyi çelişkiye sürükleyen kendine uzaklaşmasına neden olan bir güce sahiptir.

İkinci ana başlık olarak ele alınan yalnızlığa neden olan etmenler ise bireysel ve toplumsal olmak üzere iki açıdan incelenmiştir. Bireysel nedenler, şiir kişinin "aşk" yaşamıyla ilgiliyken toplumsal etmelerin ise değişen dönem koşullarıyla birlikte toplumsal algıların farklılaşmasına bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir neden olarak şiirlerde görülen "aşk"ın karşılıksız olmasına bağlı bireyi yalnızlığa sürüklediği, kişinin mutsuz olmasına ve yaşamdan beklentilerin yitirilmesine yol açtığı görülmektedir. Yalnızlığın karşıtı bir durum olarak beraberliğin de şiirlerde sıklıkla yinelenmiş olması Asaf'ın yalnızlığa karşı olan bakış açısını okuyucuya göstermektedir. Asaf, yalnızlığın kişiyi mutsuz eden ve kaçınılması gereken bir durum olduğunu düşünmekte, insanın ancak beraberliklerle yaşama bağlanacağını savunmaktadır. Diğer bir taraftan, dönemsel değişimlerle toplumsal algıların farklılaşmasıyla insan ilişkilerinin de olumsuz etkilendiği şiirlerde görülen bir diğer yalnızlık nedenidir. Asaf, insanların gitgide birbirlerinden koptukları ve bu yüzden "sevgi"yi eskisi kadar etkili ve içten yaşayamadıkları düşüncesini şiirlerinde vurgulamış, yozlaşan aşk ve sevgi anlayışının olumsuz etkilerini imgelerle okuyucuya aktarmıştır.

Asaf'ın yarattığı şiir kişileri yalnızlığı yoğun biçimde yaşamış, bunun sonucunda toplumdaki yerini yitirmiş, kendini bulunduğu yere ait hissedemeyen bireylerdir. Yaşadığı bu durum sonucunda içe döndüğü görülen şiir kişilerinin yaşadığı duygusal çöküş de Asaf'ın şiirlerinde gözlemlenen bir ayrıntıdır. Bu bağlamda Özdemir Asaf'ın şiirlerinden yola çıkarak yalnızlığın

ister bireysel isterse toplumsal nedenlere bağlı olsun kişide aynı ruh haline neden olduğu görölmektedir. Çalışmada nedensellik bağlamında yalnızlık ele alınmış, farklı nedenlerin benzer sonuca yola açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişinin yalnızlığın neden olduğu etkilerden arınmak için yaptıkları ise başka bir çalışma konusu olarak ele alınabileceğinden çalışmada bu konuya yer verilmemiştir.

V. KAYNAKÇA

Asaf, zdemir. iek Senfonisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.